

8. О мотивации к повышению производительности труда проходчиков / [Кияшко И. Ю., Беликов Ю. Д., Кириченко А. В., Косарев В. В.] // Уголь Украины. - 2007. - № 3. - С. 16-20.

9. Куратник П. Индивидуальное премирование рабочих / П. Куратник // Зароботная плата. - 2010. - № 3 (45). - С. 35-39.

10. Макаренко А. Трудовой стимул. Организация систе-

мы премирования работников / А. Макаренко // Зароботная плата. - 2010. - № 7. - С. 30-34.

11. Наказ Міністерства вугільної промисловості України "Про якість вугілля" № 40 від 30.01.2008 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://uazakon.com/documents/date_bg/pg_gsgbxq.htm.

S. Ukhymets'

THE FORMATION OF THE WAGE FUND, TAKING INTO ACCOUNT THE QUALITY OF COAL PRODUCED

The necessity of promoting workers of coal mining enterprises to improve the quality of coal produced is proved. The scientific and methodical approach to the formation of the wage fund, taking into account the quality of coal produced is proposed. The comparison of the standard method of forming the wage fund with the proposed method taking into account the quality of coal is made.

Key words: quality of coal, wage fund, coal mining enterprises, the normative method, wages.

© С. Юхимець

Надійшла до редакції 25.04.2012

УДК 330.1: 504.4

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МАЙНОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

ОЛЬГА ЯЦКОВА,

асистент кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне

Узагальнено теоретико-методичні підходи до еколого-економічного оцінювання використання майнового потенціалу водогосподарського комплексу. На підставі існуючих методик оцінювання майна розроблено системний підхід до оцінювання елементів майнового потенціалу у водогосподарській сфері.

Ключові слова: еколого-економічне оцінювання, обласні управління водних ресурсів, басейнові управління водних ресурсів, управління магістральних каналів.

Постановка проблеми. Поняття "оцінювання" в сучасній літературі вживається в широкому смисловому діапазоні, стосуючись, зокрема, процесу та способу визначення цінності будь-чого для певного діючого суб'єкта. Етимологія поняття "оцінювання" є різною при розгляді його в прив'язці до конкретного об'єкта дослідження.

Для цілей управління водокористуванням, охороною й відтворенням водного фонду необхідно здійснювати еколого-економічне оцінювання використання майнового потенціалу, що, у свою чергу, знаходиться на балансі водогосподарських організацій. У загальному вигляді зміст еколого-економічного оцінювання полягає у визначенні економіч-

них показників, які характеризують зміни в параметрах господарської діяльності суб'єктів господарювання, що, у свою чергу, відбуваються в результаті використання природних ресурсів та впливу на навколишнє природне середовище. Обмеженість у використанні суто економічних або екологічних методів оцінювання, порівняно з еколого-економічним методом, пов'язана зі здатністю останнього з максимальним ступенем вірогідності інформувати, яким чином, пов'язані з використанням природних ресурсів процеси, що відбуваються в природному середовищі, суспільстві, економіці, та як вони впливають на вартісні показники діяльності економічних суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед наукових праць, присвячених проблемам оцінювання використання водного фонду, слід відмітити дослідження О. Ф. Балацького, В. В. Варанкіна, К. Г. Гофмана, Б. М. Данилишина, М. А. Муховікова, Л. І. Нестерова, С. Г. Струмиліна, О. М. Теліженка, М. А. Хвесика [1 - 5].

Питання, пов'язані з формуванням, використанням та оцінюванням майнового потенціалу, вивчали О. Г. Денісюк, В. П. Завгородній, М. І. Лагун, Г. М. Тарасюк, М. Г. Чумаченко, А. Д. Шеремет, Л. А. Бернштейн та інші [6 - 9].

Метою роботи є дослідження існуючих методик у сфері оцінювання використання майна з метою їх застосування в процесі оцінювання ефективності використання майнового потенціалу об'єктами водного господарства.

Виклад основного матеріалу. Оцінювання майнового потенціалу водогосподарського комплексу як цілісної системи сьогодні не має нормативно закріпленого підґрунтя у вигляді затверджених методик оцінювання використання майна саме суб'єктами водогосподарсько-меліоративного комплексу. У такому випадку доцільним є огляд загальних методик оцінювання видів майна та вдосконалення їх із певними змінами у водогосподарській сфері.

Під оцінюванням вартості майна слід розуміти визначення (прогнозування) вартості майна на певну дату відповідно до поставленої мети та за процедурою, установленою нормативно-правовими актами. Оцінювання вартості будь-якого об'єкта власності є впорядкованим процесом визначення в грошовому виразі вартості об'єкта з урахуванням потенційного та реального доходу, який цей об'єкт приносить у певний момент часу в умовах конкретного ринку [10, с. 6].

Основним нормативно-правовим документом, що регулює сьогодні процес оцінювання майна та майнових прав в Україні, є Закон України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" [11]. Цей закон визначає правові засади оцінювання майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності в Україні, її державного та громадського регулювання, забезпечення створення системи незалежного оцінювання майна з метою захисту законних інтересів держави та інших суб'єктів правовідносин у питаннях оцінювання майна, майнових прав та використання її результатів.

Методичне регулювання оцінювання здійснюється у відповідних нормативно-правових актах, якими є:

- положення (національні стандарти) з оцінки майна;

- методики та інші нормативно-правові акти, які розробляються з урахуванням положень (національних стандартів) і затверджуються КМУ або Фондом державного майна України.

Характеризуючи ключові аспекти вітчизняного нормативно-правового забезпечення процедури оцінювання майна та майнових прав, слід відзначити невідповідність назв деяких законодавчих документів їхньому змісту, а саме: термін "оцінка", який фігурує у назвах законів та положень, значно обме-

жує смислове наповнення документів та підводить користувачів лише до регламентації результату дослідження об'єкта. У свою чергу, вищеназвані нормативні документи є набагато об'ємнішими та законодавчо визначають особливості організації та проведення процедури оцінювання.

Сьогодні в Україні розроблені такі положення (національні стандарти) з оцінки майна:

1. Національний стандарт № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав".

2. Національний стандарт № 2 "Оцінка нерухомого майна".

3. Національний стандарт № 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів".

4. Національний стандарт № 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності".

Кожен із цих документів регулює ті питання, що знаходяться в межах його компетенції та належать до відповідного типу майна, що підлягає оцінюванню.

Відповідно до положень Національного стандарту № 2 "Оцінка нерухомого майна", об'єкти оцінювання нерухомого майна поділяються на земельні ділянки (їх частини), що не містять земельних поліпшень, земельні ділянки (їх частини), що містять земельні поліпшення, і власне земельні поліпшення. Крім того, оцінювання обладнання, що нерозривно пов'язане із земельними поліпшеннями і відокремлення якого призведе до зменшення ринкової вартості земельних поліпшень, проводиться у складі таких земельних поліпшень, якщо інше не передбачено законодавством або договором [12].

Положення, викладені в названому стандарті, на нашу думку, можна поширити й на елементи нерухомого майна, що становлять основу майнового потенціалу водогосподарського комплексу. Так, на нерухоме майно припадає значна частина майнових об'єктів водогосподарсько-меліоративного комплексу. Це, у першу чергу, стосується підгалузі меліорації земель, а саме: зрошення в зоні недостатнього та нестійкого зволоження, осушення в зоні надмірного зволоження з метою поліпшення умов водозабезпечення сільськогосподарських культур. Якщо користуватися термінами Національного стандарту №2, то меліорацію земель у вигляді зрошення та осушення слід розглядати як "земельне поліпшення" земельних ділянок, а обладнанням, яке, у свою чергу, "нерозривно пов'язане із земельними поліпшеннями" є основні фонди, що формують групи меліоративних систем:

а) зрошувальні меліоративні системи, побудовані на основі таких майнових об'єктів: зрошувальні мережі, насосно-силове обладнання, дощувальна техніка, магістральні та міжгосподарські канали, зрошувальні трубопроводи, гідротехнічні споруди, захисні дамби;

б) осушувальні меліоративні системи (мережі каналів, польдерні насосні станції, гідротехнічні споруди, осушувальні системи тощо).

Можливості оцінювання видів майнового потенціалу водогосподарського комплексу відповідно до Національних стандартів з оцінки майна наведені в табл. 1.

Таблиця 1. - Узгодження можливостей оцінювання видів майнового потенціалу водогосподарського комплексу відповідно до Національних стандартів з оцінки майна

Види майнового потенціалу водогосподарського комплексу	Національні стандарти з оцінки майна:			
	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4
Нерухоме майно: - водогосподарські системи - зрошувальні меліоративні системи - осушувальні меліоративні системи	+	+		+
Рухоме майно: - основні фонди	+			
Цілісні майнові комплекси: - обласні управління водних ресурсів - басейнові управління водних ресурсів - управління магістральних каналів	+		+	

Як видно з табл. 1, у сфері регламентації з боку Національних стандартів з оцінки майна знаходяться всі найважливіші види майнового потенціалу водогосподарського комплексу.

Національний стандарт № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав" визначає такі методичні підходи до проведення оцінювання майна [13]:

- витратний (майновий);
- дохідний;
- порівняльний.

Особливості використання названих методичних підходів для оцінювання нерухомого майна наведені в табл. 2.

Таблиця 2. - Методичні підходи до оцінювання нерухомого майна [12]

Назва підходу	Умови використання	Процедура оцінювання	Методи підходу
Витратний підхід	Застосовується для оцінювання нерухомого майна, ринок купівлі-продажу або оренди якого є обмеженим, спеціалізованого нерухомого майна; для інших об'єктів – коли їх заміщення або відтворення фізично можливе або доцільне	Визначається залишкова вартість заміщення (відтворення) об'єкта, що складається із залишкової вартості заміщення (відтворення) земельних поліпшень та ринкової вартості земельної ділянки під час її використання	- прямого відтворення; - заміщення
Дохідний підхід	Застосовується для поточного або прогнозного оцінювання майна, що підлягає оренді, або у випадку іншого його використання	Розраховується валовий дохід, що очікується отримати від найбільш ефективного використання об'єкта оцінювання	- пряма капіталізація доходу; - непряма капіталізація доходу
Порівняльний підхід	Застосовується при наявності даних про продаж або пропонування подібного нерухомого майна	Передбачає аналіз цін продажу та пропонування подібного нерухомого майна з відповідним корегуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктом оцінювання	-

На нашу думку, описані в табл. 2 методичні підходи до оцінювання нерухомого майна можна використовувати й для водогосподарського комплексу із певним корегуванням. Так, оцінка земельних ділянок, що містять земельні поліпшення, або земельних поліпшень із застосуванням методів витратного підходу передбачає виконання таких оціночних процедур [12]:

1) визначення ринкової вартості земельної ділянки під час її існуючого використання;

2) визначення вартості відтворення або заміщення земельних поліпшень. Для випадку водогосподарського комплексу це, наприклад, сума витрат, пов'язаних із меліорацією земель;

3) розрахунок величини зносу земельних поліпшень. Для нашого конкретного випадку можна використовувати показники зносу основних засобів-елементів меліоративних систем;

4) визначення залишкової вартості заміщення об'єкта оцінки як різниці між вартістю заміщення та величиною зносу земельних поліпшень, збільшеної на величину ринкової вартості земельної ділянки під час її існуючого використання.

На нашу думку, обмеженням такого підходу при оцінюванні майнового потенціалу водогосподарського комплексу є відсутність екологічного вектора, адже вищеописані оціночні процедури не передбачають обчислення вартісних та кількісних показників, що характеризують еколого-економічну ефективність меліорації земель як різновиду земельного поліпшення останніх. Найбільш репрезентативним показником у цьому випадку є порівняння показників із вирощування основних сільськогосподарських культур на землях до та після меліорації.

Важливим недоліком при досліджуваних обставинах є відсутність адаптації підходів та методів оцінювання за національними стандартами з оцінки майна для потреб водогосподарського комплексу, а це необхідно з метою врахування особливостей побудови та використання різновидів потенціалу комплексу.

Рекомендовані методичні підходи (відповідно до викладених у національних стандартах з оцінки майна положень) для оцінювання видів майнового потенціалу водогосподарського комплексу зображені на рис. 1.

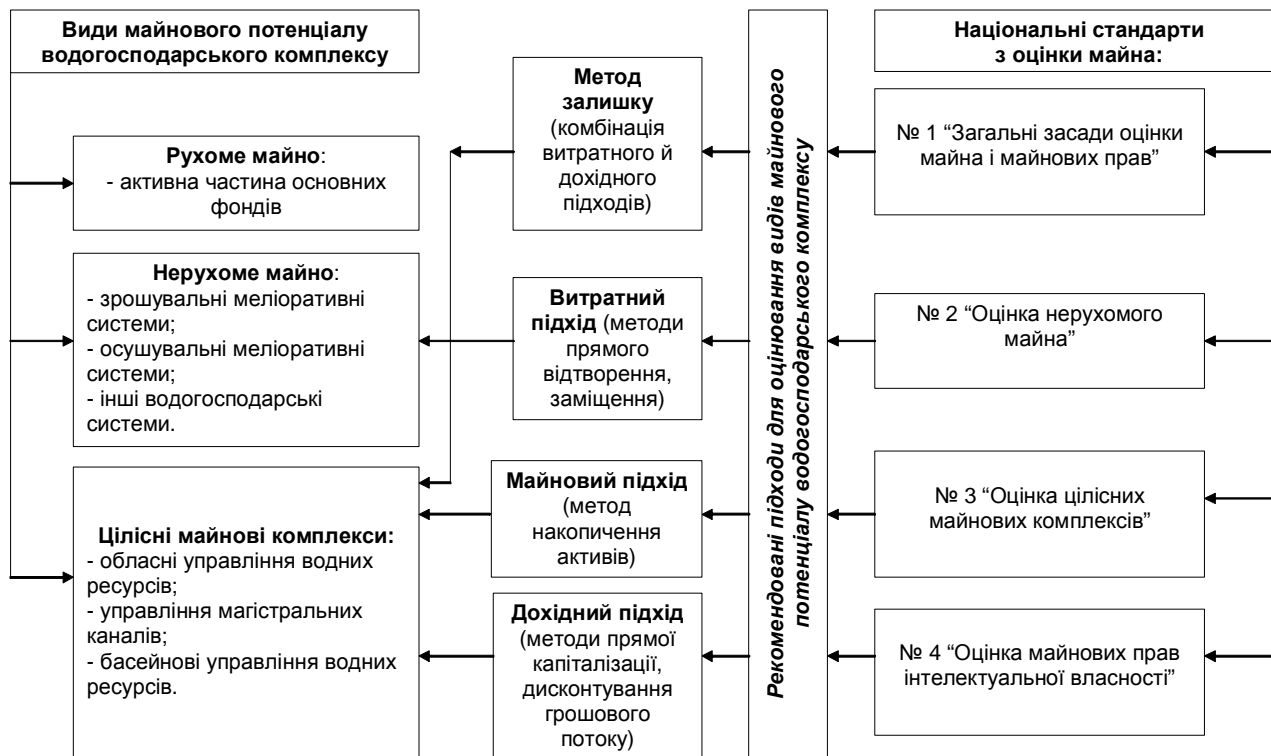

Рис. 1. Методичні підходи для проведення економічного оцінювання видів майнового потенціалу водогосподарського комплексу.

Як видно з рис. 1, національні стандарти з оцінки майна вказують на доцільність використання конкретного оціночного підходу до кожного виду майнового потенціалу водогосподарського комплексу. У свою чергу, кожен із підходів включає кілька методів. Однак у цій ситуації слід брати до уваги й те, що національні стандарти з оцінки майна не враховують особливостей водогосподарської сфери.

Так, використання дохідного підходу при оцінюванні майнового потенціалу водогосподарського комплексу, з нашої точки зору, є досить обмеженим, оскільки його застосування можливе лише у випадках надання земель та пов'язаних із ними об'єктів нерухомого майна в оренду або його реалізації.

Витратний підхід при оцінюванні у водогосподарській сфері є доцільним, оскільки нерухоме майно водогосподарського комплексу є спеціалізованим, а сфера його експлуатації досить обмеженою. При виборі відповідного методу оцінювання за витратним підходом основним критерієм вибору є можливість заміщення об'єкта оцінювання. Якщо такий об'єкт неможливо замінити, а його поточне використання є найбільш ефективним, тоді слід використовувати метод прямого відтворення.

Метод заміщення, у свою чергу, доцільно обирати для визначення вартості заміщення об'єктів, які недоцільно відновлювати в первісному вигляді [12].

Використання саме методу заміщення є повністю обґрунтованим у зв'язку з тим, що осушувальні та зрошувальні системи, які є важливою складовою нерухомого майна водогосподарського комплексу, можна вважати ключовими засобами "земельних поліпшень".

Для оцінювання цілісних майнових комплексів Національний стандарт № 3 "Оцінка майнових комплексів" передбачає використання майнового, дохідного та порівняльного підходів [14]. Однак слід

вказати на значні обмеження при використанні порівняльного підходу для водогосподарської сфери. У цьому випадку його можна використовувати лише як засіб для отримання прогнозованої інформації через високий рівень неточності.

При використанні майнового та дохідного підходів для оцінювання цілісних майнових комплексів можна буде отримати лише вартість економічного ефекту на тлі ігнорування екологічної ефективності використання майнових об'єктів. Це, у свою чергу, заважає всебічному розгляду та дослідженню ефективності використання майнового потенціалу водогосподарського комплексу.

Суттєвим недоліком досліджуваних національних стандартів з оцінки майна є відсутність будь-яких рекомендацій щодо оцінювання рухомого майна суб'єктів господарювання як у загальних аспектах, так і для конкретної сфери дослідження. Цю прогалину слід заповнити з метою усунення можливості зловживань та забезпечення уніфікованого підходу для оцінки рухомого майна сучасних суб'єктів господарювання.

Положення, викладені в національних стандартах з оцінки майна, передбачають використання лише методів та підходів, які дають можливість економічного оцінювання видів майнового потенціалу водогосподарського комплексу. Системний підхід, окрім економічного, повинен включати й екологічне оцінювання.

Запропонована модель еколого-економічного оцінювання видів майнового потенціалу водогосподарського комплексу за системним підходом наведена в табл. 3.

Наведений системний підхід (табл. 3) дозволяє врахувати всі принципово важливі аспекти функціонування та призначення використовуваного об'єкта, що підлягає оцінюванню. Крім того, розрахунок зап-

Таблиця 3. - Еколого-економічне оцінювання складових видів майнового потенціалу водогосподарського комплексу за системним підходом

Види майнового потенціалу водогосподарського комплексу	Системний підхід										Екологічний підхід
	Дохідний підхід		Метод залишку	Витратний підхід		Майновий підхід	Метод заміщення			Метод накопичення активів	
	Метод дисконтування грошового потоку	Метод прямої капіталізації		Метод прямого відтворення	Метод заміщення		Метод заміщення об'єкта з подальшим вирахуванням суми зносу	Метод заміщення об'єкта з подальшим вирахуванням суми зносу	Метод заміщення об'єкта з подальшим вирахуванням суми зносу		
<p>Нерухоме майно: - зрошувальні меліоративні системи; - осушувальні меліоративні системи; - інші водогосподарські системи.</p> <p>Рухоме майно: - активна частина основних фондів.</p> <p>Цілісні майнові комплекси: - обласні виробничі управління меліорації та водного господарства; - басейнові управління водних ресурсів; - управління магістральних каналів.</p>	-	-	-	Вартість відтворення об'єкта з подальшим вирахуванням суми зносу	Вартість заміщення об'єкта з подальшим вирахуванням суми зносу	-	Вартість заміщення об'єкта з подальшим вирахуванням суми зносу	-	-	Метод заміщення об'єкта з подальшим вирахуванням суми зносу	Водоподача на зрошення. Обсяги видаленої надлишкової вологи із заболочених місць. Обсяги зворотного водопостачання
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Об'єми води в системах зворотного й повторного водопостачання
-	-	-	Поточна вартість чистих грошових потоків, реверсії та надлишкового майна	Ділення чистого грошового потоку на ставку капіталізації та збільшення отриманого результату на вартість надлишкового майна	Визначення граничної продуктивності	-	-	-	Чиста вартість активів	Чиста вартість активів	Процент економії свіжої води за рахунок зворотного й повторного водопостачання

ропорованих показників дасть змогу задовольнити потреби всіх груп користувачів та зробити обґрунтований висновок щодо оцінюваного об'єкта.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що вагомим недоліком вітчизняної нормативно-правової бази, теорії та практики є відсутність методики еколого-економічного оцінювання майнового потенціалу водогосподарського комплексу, що значно ускладнює процедуру оцінювання та контролю за його раціональним використанням. Для потреб оцінювання певних об'єктів майна, на нашу думку, доцільно використовувати окремі підходи та методи, які, у свою чергу, лежать в основі оцінювання використання майна.

Удосконалення та адаптацію таких підходів слід проводити із урахуванням екологічного вектора, адже всі вищевикладені оціночні процедури не передбачають обчислення вартісних та кількісних показників, що характеризують еколого-економічну ефективність меліорації земель як різновиду земельного поліпшення останніх. Найбільш репрезентативним показником у цьому випадку є порівняння показників із вирощування сільськогосподарських культур на землях до та після меліорації.

Висновок

1. У статті охарактеризовано існуючі методичні підходи, що лежать в основі оцінювання майна. На їх основі запропоновано як теоретичну базу використовувати положення національних стандартів з оцінки майна та майнових прав з урахуванням їх вимог і специфіки водогосподарської сфери.

2. Із урахуванням узагальнень оціночних підходів запропоновано: рухоме майно водогосподарського комплексу оцінювати за методом залишку; нерухоме майно - за витратним підходом або методом залишку; цілісні майнові комплекси - за майновим, дохідним підходом або методом залишку.

3. Сформовано системний підхід до еколого-економічного оцінювання складових майнового потенціалу водогосподарського комплексу, який, на відміну від існуючих, поряд із дохідним, витратним, майновим підходами та методом залишку передбачає вимірювання екологічного ефекту від використання елементів майнового потенціалу комплексу.

4. Основною перевагою запропонованого екологічного підходу є можливість його використання для всіх складових майнового потенціалу водогосподарського комплексу з метою визначення рівня екологічної збалансованості під час використання цілісних майнових комплексів, нерухомого та рухомого майна водогосподарських об'єктів.

О. Яцкова

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ECOLOGICAL AND ECONOMIC EVALUATION OF PROPERTY POTENTIAL USE OF WATER ECONOMY COMPLEX

Theoretical and methodological approaches to ecological and economic evaluation of property potential use of water economy complex are generalized in the article. Based on existing property evaluation methodologies elaborated a systematic approach to the evaluation of property potential elements in water management area.

Key words: ecological and economic evaluation, regional administrations of water resources, water resources basin administrations, canal administrations.

© О. Яцкова

Надійшла до редакції 07.05.2012

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лук'янихін В. О. Методологічні основи інтегральної оцінки водних ресурсів як ключовий фактор ефективного управління соціо-еколого-економічним потенціалом регіону / В. О. Лук'янихін, О. А. Лук'янихіна // Вісник СумДу. - 2008. - № 2. - С. 30-35. - (Серія: Економіка).
2. Гофман К. Г. Экономический механизм природопользования в условиях перехода к рыночной экономике / К. Г. Гофман // Экономика и математические методы. - 2001. - Т. 27. - Вып. 2. - С. 28-43.
3. Экономический потенциал административных и производственных систем : [монография] / [под общей ред. О. Ф. Балацкого]. - Сумы : ИТД "Университетская книга", 2005. - 430 с.
4. Хвесик М. А. Институциональна модель природокористування в умовах глобальних викликів : [монография] / М. А. Хвесик, В. А. Голян. - Львів : Кондор, 2007. - 480 с.
5. Яроцька О. В. Еколого-економічна оцінка водокористування в басейнових водогосподарських комплексах України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.06 / О. В. Яроцька. - К., 2007. - С. 16.
6. Лагун М. І. Аналіз майнового потенціалу підприємств / М. І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні. - 2008. - № 6 (85). - С. 85-89.
7. Тарасюк Г. М. Аналіз стану та проблеми планування майнового потенціалу підприємств харчової промисловості / Г. М. Тарасюк // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". - 2008. - № 628. - С. 659-666.
8. Денисюк О. Г. Структура майнового потенціалу господарюючих систем / О. Г. Денисюк // Наука та технології: крок у майбутнє - 2009 : матеріали 5-ої міжнародної науково-практичної конференції (Прага, 05 березня 2009 р.). - Том 4. - Економічні науки. - Прага : Наука і освіта, 2009. - С. 39-41.
9. Денисюк О. Г. Економічна політика формування майнового потенціалу підприємств АПК / О. Г. Денисюк // Українська наука XXI століття : зб. тез доповідей V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (Київ, 17-19 червня 2009 р.). - К., 2009. - Част. 1. - С. 80-82.
10. Оцінка бізнесу та нерухомості / [В. П. Кучеренко, Я. П. Квач, Н. В. Сментина та ін.]. - К. : Центр навч. літ-ри, 2009. - 200 с.
11. Закон України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" № 2658-III від 12.07.01 р. // Відомості Верховної Ради. - 2001. - № 47. - С. 251.
12. Постанова КМУ від 28.10.04 р. № 1442 "Про затвердження Національного стандарту № 2 "Оцінка нерухомого майна" // Офіційний вісник України. - 2004. - № 43. - С. 31.
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.03 р. № 1440 "Про затвердження Національного стандарту № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав" // Офіційний вісник України. - 2003. - № 37. - С. 64.
14. Постанова КМУ від 29.11.06 р. № 1655 "Про затвердження Національного стандарту № 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів" // Офіційний вісник України. - 2006. - № 48. - С. 62.
15. Постанова КМУ від 10.12.03 р. № 1891 "Про затвердження Методики оцінки майна" // Офіційний вісник України. - 2004. - № 51. - С. 93.